

Sygn. akt II UK 31/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 sierpnia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jerzy Kwaśniewski

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z wniosku A. G.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
z udziałem zainteresowany "E." Sp. z o.o. w G.
o podleganie ubezpieczeniu społecznemu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 sierpnia 2012 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 15 września 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 15 września 2011 r., . Sąd Apelacyjny, w sprawie z wniosku
A. G. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych, przy udziale
zainteresowanej E. Sp. z o.o., o podleganie ubezpieczeniu społecznemu, oddalił

apelację pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w P. z dnia 31 stycznia 2011 r., którym zmieniono punkt drugi decyzji organu rentowego z dnia 22 października 2008 r., uznając że wnioskodawczyni nie podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu) z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w okresie od dnia 1 lutego 2008 r. do dnia 28 lutego 2008 r. oraz umarzając postępowanie w pozostałym zakresie.

W stanie faktycznym sprawy, decyzją z dnia 22 października 2008 r. organ rentowy stwierdził, że wnioskodawczyni z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej nie podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu) od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 8 maja 2002 r., od dnia 7 listopada 2002 r. do dnia 31 maja 2003 r., od dnia 3 kwietnia 2006 r. do dnia 30 września 2007 r., od dnia 20 listopada 2007 r. do dnia 31 grudnia 2007 r., od dnia 1 marca 2008 r. do dnia 31 marca 2008 r., od dnia 11 czerwca 2008 r. do nadal, natomiast podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu) od dnia 9 maja 2002 r. do dnia 6 listopada 2002r., od dnia 1 czerwca 2003 r. do dnia 2 kwietnia 2006 r., od dnia 1 października 2007 r. do dnia 19 listopada 2007 r., od dnia 1 stycznia 2008 r. do dnia 28 lutego 2008 r. i od dnia 1 kwietnia 2008 r. do dnia 10 czerwca 2008 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności. Według ustaleń Sądu pierwszej instancji, wnioskodawczyni prowadziła działalność gospodarczą, a równocześnie z tą działalnością - od 1999 r. wielokrotnie posiadała inne tytuły do objęcia ubezpieczeniem społecznym. Od dnia 1 stycznia 1999 r. tj. od dnia wejścia w życie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm. – dalej umowa systemowa) została zgłoszona do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z tytułu zatrudnienia na podstawie umowy o pracę w D. D. T.- M. Z tytułu tego zatrudnienia otrzymywała wynagrodzenie wyższe od minimalnego. Stosunek pracy został rozwiązany z dniem 31 maja 2003 r. Od dnia 1 czerwca 2003 r. wnioskodawczyni zgłosiła się do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej i ubezpieczeniom z tego tytułu podlegała do dnia 2 kwietnia 2006 r. Następnie od dnia 3 kwietnia 2006 r. ponownie podjęła

zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, w wymiarze trzech czwartych etatu, w firmie E. – R. R. w P. Z tytułu tego zatrudnienia uzyskiwała wynagrodzenie wyższe od minimalnego wynagrodzenia za pracę. W powyższej firmie była zatrudniona do dnia 30 września 2007 r. Od dnia 1 października 2007 r. ponownie zgłosiła się do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Następnie od dnia 20 listopada 2007 r. podjęła zatrudnienie w I. A. B. w P. z podstawą wymiaru składek wyższą od kwoty minimalnego wynagrodzenia. Do dnia 31 grudnia 2007 r., będąc zatrudnioną w I. A. B., wnioskodawczynie opłacała z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej tylko składkę na ubezpieczenie zdrowotne. Od dnia 1 stycznia 2008 r. wnioskodawczynie ponownie zgłosiła się do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Następnie w dniu 1 lutego 2008 r. wnioskodawczynie zawarła ze spółką E. Sp. z o.o. z siedzibą w G. umowę zlecenia. Przedmiotem zlecenia miała być sprzedaż towaru, rozwożenie towaru do klientów i tworzenie bazy odbiorców. Zgodnie z § 2 tej umowy, czynności w niej zlecone zleceniobiorca zobowiązywał się wykonać w terminie do dnia 31 marca 2008 r. Strony ustaliły, że za wykonanie tych czynności zleceniobiorca otrzyma wynagrodzenie w wysokości 4.692,00 zł brutto. Wnioskodawczynie czynności określone w umowie wykonywała w miesiącach lutym i marcu 2008 r. Z tytułu realizacji tej umowy otrzymała umówione wynagrodzenie, przy czym zleceniodawca wypłacił jej wynagrodzenie częściowo w miesiącu lutym (w kwocie 644 zł brutto), a następnie w marcu i kwietniu (po 1.500 zł netto). Wynagrodzenie wypłacone w miesiącu marcu było pozostałą częścią wynagrodzenia wypłaconego w miesiącu lutym i dotyczyło tego miesiąca. Natomiast dopiero w miesiącu kwietniu 2008 r. wnioskodawczynie otrzymała wynagrodzenie za miesiąc marzec 2008 r., nie wykonując wówczas żadnych czynności związanych z zawartą umową zlecenia. Za miesiące luty i marzec 2008 r. wnioskodawczynie z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej odprowadziła wyłącznie składki na ubezpieczenie zdrowotne. Od dnia 1 kwietnia 2008 r. wnioskodawczynie ponownie zgłosiła się do obowiązkowych ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej i opłacała składki. Od dnia 11 czerwca 2008 r. podjęła zatrudnienie na podstawie umowy o

pracę w R.-B z podstawą wymiaru składek wyższą od kwoty minimalnego wynagrodzenia.

W odwołaniu od decyzji organu rentowego wnioskodawczynie wskazała, że nie zgadza się z decyzją w części dotyczącej podlegania ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej od dnia 9 maja 2002 r. do dnia 6 listopada 2002 r., kiedy przebywała na urlopie macierzyńskim i jednocześnie prowadziła działalność gospodarczą. Nadto zakwestionowała objęcie ubezpieczeniami społecznymi w pełnym wymiarze od dnia 1 stycznia 2008 r. do dnia 28 lutego 2008 r. Wskazała, że prowadząc działalność gospodarczą wykonywała czynności na rzecz E. Sp. - z o.o. na podstawie umowy zlecenia od dnia 1 lutego 2008 r. do dnia 31 marca 2008 r., przy czym to zatrudnienie - przy równoczesnym prowadzeniu działalności gospodarczej, uwzględniając wysokość ustalonego wynagrodzenia powyżej najniższego wynagrodzenia krajowego - dawało ubezpieczonej prawo do skorzystania z możliwości opłacania wyłącznie składki na ubezpieczenie zdrowotne. W ocenie wnioskodawczynie pozostałe składki powinna odprowadzić spółka E. proporcjonalnie do wynagrodzenia określonego w umowie zlecenia, które za wyżej wymieniony okres wynosiło 4.692,00 zł brutto, (po około 1.500,00 zł na miesiąc). Wnioskodawczynie wskazała, że E. Sp. z o.o. w niezrozumiały dla niej sposób rozdzieliła płatność wynagrodzenia i w konsekwencji składek, co spowodowało, że nie wpłynęły one w wysokości proporcjonalnej do ustalonego wynagrodzenia. W ocenie wnioskodawczynie to Spółka E. powinna zostać zobligowana do złożenia korekty deklaracji i do opłacenia składek, łącznie z wymaganymi odsetkami, zgodnie z umową, która firma z nią zawarła. Na rozprawie w dniu 4 grudnia 2009 r. wnioskodawczynie cofnęła swoje odwołanie od decyzji z dnia 22 października 2008 r. w zakresie dotyczącym podleganie ubezpieczeniu społecznemu w czasie korzystania z urlopu macierzyńskiego.

Uwzględniając odwołanie wnioskodawczynie, Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, zmienił decyzję organu rentowego w punkcie drugim i uznał, że wnioskodawczynie nie podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu) w okresie od dnia 1 lutego 2008 r. do dnia 28 lutego 2008 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej oraz umorzył postępowanie w pozostałym zakresie. Sąd pierwszej

instancji uznał, że w zakresie w jakim wnioskodawczyni ostatecznie zaskarżyła decyzję, należało ją zmienić, gdyż nie może ona ponosić odpowiedzialności za działania płatnika składek, skoro z łączącej ją z płatnikiem umowy wynikało, że w okresie obowiązywania umowy zlecenia – z uwagi na wysokość umówionego wynagrodzenia - będzie miała prawo do skorzystania z możliwości opłacania wyłącznie składki na ubezpieczenie zdrowotne. Apelację organu rentowego od powyższego wyroku oddalił Sąd Apelacyjny, wskazując w uzasadnieniu, że wobec ustalonego stanu faktycznego, zastosowanie mają przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 9 ust. 2 tej ustawy, w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie, osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 2, 4 - 6 i 10, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Może ona jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczenia, z zastrzeżeniem ust. 7. W sprawie nie było wątpliwe, że wnioskodawczyni w chwili podpisania umowy zlecenia z E. Sp. z o.o. prowadziła działalność gospodarczą. Zawarta umowa zlecenia, przy należyтым wykonywaniu obowiązków przez zleceniodawcę jako płatnika, dawała zleceniobiorcy (wnioskodawczyni w sprawie) możliwość wyboru podstawy ubezpieczenia społecznego. Nie było też kwestionowane, że wartość umowy – uzgodniona wysokość wynagrodzenia - zawartej na dwa miesiące (luty i marzec 2008 r.), po jej podziale na okresy za które należy odprowadzać składki na ubezpieczenia społeczne, pozwalała ubezpieczonej na wybór tytułu ubezpieczenia, bowiem w chwili zawarcia umowy zlecenia, wnioskodawczyni spełniała warunki do objęcia jej obowiązkowo ubezpieczeniami społecznymi zarówno z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej jak i umowy zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Tym samym wnioskodawczyni nie może ponosić negatywnych konsekwencji działania płatnika składek, który zgodnie z przepisami był zobowiązany prawidłowo naliczać składki od wynagrodzenia. Z punktu widzenia wnioskodawczyni jako ubezpieczonej, na dzień podpisania umowy zlecenia z zainteresowaną spółką, spełniała ona wszelkie przesłanki do wyboru tytułu ubezpieczenia, tym samym nie

może ponosić negatywnych skutków nieprawidłowego naliczenia przez płatnika składek na ubezpieczenia społeczne.

W skardze kasacyjnej od tego wyroku, zaskarżając go w całości, pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 4 pkt 9, art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 9 ust. 2 i 2a, art. 13 pkt 4, art. 18 ust. 1 i 3 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w związku z § 3 ust. 7 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 30 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu postępowania w sprawach rozliczania składek, wypłaconych zasiłków z ubezpieczeń chorobowego i wypadkowego, zasiłków rodzinnych, pielęgnacyjnych i wychowawczych oraz kolejności zaliczania wpłat składek na poszczególne fundusze (Dz.U. Nr 165, poz. 1197 ze zm.), przez przyjęcie, że wnioskodawczyni nie podlegała ubezpieczeniom społecznym w okresie od dnia 1 lutego 2008 r. do dnia 28 lutego 2008 r. z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości, zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji i oddalenie odwołania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Merytoryczne uwagi warto poprzedzić przypomnieniem, że zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy systemowej zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych określone ustawą wykonują, poza Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, także płatnicy składek (art. 3 ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy), których definiuje art. 4 tej ustawy w punkcie 2 lit. a – z, wskazując że są nimi m.in. pracodawca - w stosunku do pracowników i osób odbywających służbę zastępczą oraz jednostka organizacyjna lub osoba fizyczna pozostająca z inną osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi (...), jak również ubezpieczony zobowiązany do opłacenia składek na własne ubezpieczenia społeczne, osoba prowadząca pozarolniczą działalność - w stosunku do osób współpracujących przy prowadzeniu tej działalności.

Krąg osób fizycznych podlegających obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu określa art. 6 ustawy systemowej, stanowiąc że są nimi m.in. pracownicy (z wyłączeniem prokuratorów), osoby wykonujące pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia oraz osobami z nimi współpracującymi (art. 6 ust. 1 pkt 4), osoby prowadzące pozarolniczą działalność oraz osoby z nimi współpracujące (art. 6 ust. 1 pkt 5). W razie sporu dotyczącego obowiązku ubezpieczeń społecznych Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzję osobie zainteresowanej oraz płatnikowi składek, zaś ten ostatni jest zobowiązany przekazać do Zakładu dokumenty związane z ubezpieczeniami społecznymi określone w ustawie za okres objęty decyzją (art. 38 ust.1 i 2 ustawy systemowej).

Zbieg tytułów ubezpieczenia (art. 9 ust. 1 ustawy systemowej) zachodzi wówczas, gdy jedna osoba wykonuje kilka rodzajów działalności (posiada kilka tytułów), z którymi wiąże się obowiązek ubezpieczenia społecznego. W takich sytuacjach z reguły ustawodawca wskazuje, który tytuł ma pierwszeństwo, czyli z którego z tych tytułów podlega się ubezpieczeniu z wyłączeniem obowiązku z pozostałych tytułów, przy czym dotyczy on tylko ubezpieczenia emerytalnego i rentowego. Z art. 9 ust. 1 ustawy systemowej ustalającego reguły zbiegu różnych tytułów ubezpieczenia, wynika, że jeśli któryś z tych tytułów wystąpi w zbiegu z innym tytułem wymienionym w art. 6 ust. 1 i 2 (tzw. tytułem ogólnym), to zawsze wystąpi obowiązek ubezpieczenia, a więc taki tytuł ma również charakter bezwzględny - nie może spowodować zwolnienia z obowiązku ubezpieczenia. Jeżeli więc nastąpi zbieg co najmniej dwóch tytułów bezwzględnych, to oba one rodzaje obowiązków ubezpieczenia, natomiast w razie zbiegu ze sobą tytułów pozostałych (ogólnych), ustawa przyjmuje zasadę pierwszeństwa w czasie.

W okolicznościach sprawy, szczególne znaczenie ma przepis art. 9 ust. 2 i ust. 2a ustawy systemowej. Według tego przepisu osoba spełniająca warunki do objęcia obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z kilku tytułów, o których mowa m.in. w art. 6 ust. 1 pkt 4 i 5, jest objęta obowiązkowo ubezpieczeniami z tego tytułu, który powstał najwcześniej. Może ona jednak dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i

rentowymi także z pozostałych, wszystkich lub wybranych tytułów lub zmienić tytuł ubezpieczeń. W myśl ust. 2a natomiast osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 - prowadząca jednocześnie pozarolniczą działalność, o której mowa w art. 8 ust. 6 pkt 1 - podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu tej działalności, jeżeli z tytułu wykonywania umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, oraz współpracy przy wykonywaniu tych umów podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe jest niższa od obowiązującej tę osobę najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność. Może ona dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnymi i rentowymi również z tytułu, o którym mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4.

Zgodnie z art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (tak jak w rozpoznawanej sprawie) lub gdy zarzut taki okaże się niezasadny. W okolicznościach sprawy oznacza to m.in., że nie jest kwestionowane prowadzenie przez wnioskodawczynię w chwili podpisania umowy zlecenia z E. Sp. z o.o. działalności gospodarczej, jak również i to, że łącząca strony (wnioskodawczynię i E.) umowa zlecenia, zawarta została w dniu 1 lutego 2008 r., zaś zlecone czynności zleceniobiorca miał wykonać do dnia 31 marca 2008 r., otrzymując z tego tytułu wynagrodzenie w kwocie 4692 zł. Innymi słowy uzgodnione wynagrodzenie (za okres dwóch miesięcy – luty i marzec 2008 r.), dawało zleceniobiorcy możliwość wyboru podstawy ubezpieczenia społecznego, bowiem jej wartość (tzn. uzgodniona wysokość wynagrodzenia), po jej podziale na okresy, za które należało odprowadzać składki na ubezpieczenia społeczne, rodziła ustawowy obowiązek ubezpieczenia społecznego, pozwalając w związku z tym ubezpieczonej (wnioskodawczyni) na wybór tytułu ubezpieczenia - wnioskodawczyni spełniała warunki do objęcia jej obowiązkowo ubezpieczeniami społecznymi zarówno z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej jak i umowy zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych). Wnioskodawczyni dokonała wyboru tytułu ubezpieczenia, otrzymała umówione

wynagrodzenie, jednak zleceniodawca i jednocześnie płatnik składek na ubezpieczenie - spółka E. Sp. z o.o. - wynagrodzenie to rozliczył niewłaściwie (błędnie), odprowadzając w miesiącu lutym składki od podstawy niższej niż minimalna, natomiast pozostałą część wynagrodzenia rozliczył w kolejnych miesiącach, w tym w kwietniu 2008 r., w którym łącząca strony umowa już formalnie nie obowiązywała. Podkreślić przy tym należy, że wnioskodawczyni nie miała żadnego wpływu na sposób rozliczenia przez zleceniodawcę wynagrodzenia i w konsekwencji sposób odprowadzania przez niego składki, a w związku z tym nie może ponosić negatywnych konsekwencji działania płatnika składek, który jest zobowiązany do prawidłowego naliczania składki od wynagrodzenia. Powyższe uwagi dają podstawę do stanowiska, że w przypadku zbiegu obowiązku ubezpieczenia społecznego (umowa zlecenia i prowadzenie działalności pozarolniczej) - art. 9 ust. 2 i ust. 2a ustawy systemowej, ubezpieczony jest uprawniony do wyboru jako podstawy obowiązkowego ubezpieczenia społecznego zawartej umowy zlecenia, jeżeli tzw. wartość tej umowy tj. uzgodnione wynagrodzenie stanowiące podstawę wymiaru składek, nie jest niższa od obowiązującej tę osobę najniższej podstawy wymiaru składek dla osób prowadzących pozarolniczą działalność (art. 6 ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy systemowej).

Marginalnie, trzeba zwrócić uwagę, że w niczym to nie podważa stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w uchwale z dnia 10 września 2009 r., I UZP 5/09 (OSNP 2010, nr 5-6, poz. 71), wedle której niewypłacone pracownikowi należne wynagrodzenie za pracę, nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, bowiem przedmiotem sprawy, było przesądzenie, czy wnioskodawczyni (zleceniobiorca) była upoważniona, z uwagi na tzw. wartość umowy zlecenia do wyboru obowiązkowego tytułu ubezpieczenia.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy, stosownie do art. 398¹⁴ k.p.c., orzekł jak w sentencji.